

LÉTEZHET-E LOGISZTIKA PÉNZÜGY NÉLKÜL?

Kovács Dezső¹

A szerző 3 részre bontott (terjedelmes) tanulmányában keresi a választ a katonai logisztika komplexebb tartalmára. Írásában átfogó történeti áttekintéssel, a szakirodalom felhasználásával sajátos módon próbálja "igazolni" saját véleményét.

A tanulmányt elsősorban vitaindító szándékkal közöljük és várjuk szakértő olvasóink kritikai észrevételeit.

Szerkesztőség

II. RÉSZ

A logisztika eredete, története, tapasztalatai az első világháborúig

A folyóirat 1995/3. számában megjelent I. rész folytatása.

A katonai logisztika példa arra is, hogy a történelmi-, vagy egyes hadtudományi vonatkozású-, más esetekben a tudományos-technikai felfedezések és alkalmazások később a polgári szférába általánosan átmenve új fejlődési szakasznak indulnak. Eredetüket, történetüket esetenként úgy "elfelejtik", mint a kerék, avagy az ablak, stb. feltalálói.

Már a két és félezer éves homéroszi eposzok, illetve Hérodotosznak (1) a görög perzsa háborút feldolgozó könyvei informálnak bennünket a logisztikáról. Hérodotosztól, a legkorábban ismert hadtudományi szakíró Aineisz Taktikosz (2) előtt a korabeli hadviszonyokról, a háborúkról és hadseregekről - az állapotokban már a létező, alkalmazott katonai logisztikáról tájékozódhatunk.

1 Kovács Dezső alezredes, MH ATFCSEF-ség Számviteli és Pénzügyi Osztály kiemelt főtisztje

...Hérodotosz nagy érdeklődést tanúsított a görögség ellen felvonuló perzsa hadsereg változatos etnikai összetételű katonaságának fegyverzete iránt. Amikor leírja Xerxész perzsa király ie. (Kr.e) 480 tavaszán végrehajtott hadmenetét... (többek között - K.D.) részletesen ír arról, hogyan szervezték meg a görög földön vonuló perzsák seregük élelmezését.

"A vendéglátás, amelyre mindig jó előre parancsot kaptak, s amelynek hibátlannak kellett lennie, a következőképpen zajlott le. Hírnökök hozták meg az üzenetet a városok lakóinak, akik több hónapi munkával lisztté őrölték búza- és árpakészleteiket. Kiválasztották a legjobb marhákat, a szárazföldi és vízi szárnyasokat, és ólban-ketrecben hizlalni kezdték őket a hadsereg ellátására... Amikor megérkezett a hadsereg, Xerxészt és kíséreit kész sátor fogadta, a sereg pedig a szabad ég alatt táborozott. A lakoma óráján égett a munka a vendéglátók keze alatt. Jóllakván a sereg, az éjszakát is ott töltötte. Másnap aztán a katonák magukkal vitték a sátrat és minden elmozdítható dolgot, úgy vonultak tovább, hogy semmit nem hagytak meg." (Muraközy Gyula fordítása.)

Ebből a tudósításból nyilvánvaló, hogy a perzsa hadvezetés több hónappal a sereg Európába érkezése előtt napra lebontott felvonulási tervvel rendelkezett. Így tudtak pontos utasításokat adni a velük szövetséges hellén városok lakóinak arra, mikorra és hány ember ("tízezrek háborúja"; a perzsa sereg húszezer főből állott - K.D.) számára készítsenek elő élelmiszert. Logisztikai szempontból tehát példamutatóan szervezték meg hadjáratukat, és nagy szerencse, hogy ez Hérodotosz figyelmét sem kerülte el. "Másfélszáz évvel később ugyanis Nagy Sándor éppen Xerxész egykori útvonalán – csak persze fordított irányban – haladva tört be Perziába, és serege ellátásának tervezésekor bőven merített Hérodotosz történeti műveiből is." (3)

Ugyanígy részletesen leírja Hérodotosz az öltözetet, a felszerelést és a kor haditechnikai eszközeit is. A magam részéről csak annyit tudok hozzá tenni, hogy:

– **biztos, hogy** az egész sereg nem gyalogolt (a sereg fő erőssége a lovasság volt). Legalább a nagy Xerxészt már **szállították: vitték** "gyalogszéken" vagy valamilyen állat: teve, elefánt, stb. hátán. Arról nem is beszélve, hogy "... másnap magukkal vitték a sátrat és minden elmozdítható dolgot..." , asztalt(?), padokat, széket(a terítéshez használt "élelmezési felszerelés anyagait": terítő(?), terítéket(?), ivóedényeket (?)...

– (tehát a lovokról a harcosok gondoskodtak is) **ha már egy igás, hámos**, vagy "közlekedéshez" háziasított **állat volt** arról is gondoskodni kellett, **ez plusz élelmezési és elhelyezési feladat volt**, mert a felsorolt ételeken felül szükséges volt biztosítani és tárolni az állatok részére a takarmányt.

– **ún. tábor (vagy szállás) terület volt kijelölve**, ha "tízezrek" az éjszakát is ott töltötték. Ha szabad ég alatt éjszakáztak is valamilyen előzetes **felkészülés, "berendezés" történt**, például: a fek- és alomszalma biztosítás. Valószínűleg nemcsak a "...a lakoma óráján égett a munka a vendéglátók keze alatt...", hanem már előtte történt **tűzrakóhelyek kijelölése** (pl.: a tűzifa meghatározott helyekre kikészítésével), a tűzifa kivágása, odaszállítása, darabolása is megtörtént. "...jóllakván a sereg, az éjszakát is ott töltötte..." jelentheti, hogy vacsora lehetett az étkezési időpont, így a főzés mellett **a világitáshoz is** szükséges volt gondoskodni fáklyákról, mécsesekről; az őrségnek külön tűzifaigénye volt a tábortüzekhez, stb. – az éjszaka Hellaszban is sötét. **A vízvételési helyeket is előre berendezhették** vagy gondoskodhattak **a víz szállításáról és a helyszínen a tárolásról, "készletezésről"**.

– ha szövetségestől "...másnap aztán a katonák magukkal vitték a sátrat és minden elmozdítható dolgot, és úgy vonultak tovább semmit nem hagytak meg..." jelentheti, hogy **ez volt az első anyagi és pénzügyi "kárjelentés"**. Következtetni lehet belőle, hogy mi volt az ellenség sorsa, ha a "szövetségestől" mindent elvittek.

– nem egyértelmű, hogy ki finanszírozta, s milyen forrásból a vendéglátást. A "vendéglátás" **"amelyre mindig jó előre parancsot kaptak"** tekinthető-e valamilyen szerződésen alapuló "kötelezettségnek", avagy jelenti a szokásos, az erősebb jogán járó – a nagyobb pusztítást elkerülő – kizsarolt-sarcnak, "védelmi járuléknak", adónak?

– tisztázatlan maradt, hogy **mekkora erővel biztosították a "vendéglátás" előkészítését**, kikből, milyen volt képzettségük - felkészültségük, ... stb.

Természetesen a szerzőnek, Hérodotosznak így is köszönet jár.

Még a Magyar Logisztikai Egyesület 1992. évi "A logisztika alapjai és nemzetközi tendenciái" című évkönyve (4) is újraközli dr.Szenes Zoltán

(al-)ezredes tanulmányát "*Logisztikai rendszerek a nyugati hadseregekben*" (4/A) címmel. A szerző megállapítása szerint "**A logisztika régi történelmi hadtudományi (hadtápbiztosítási) kategória, amely a görög, latin és francia "lego", "logik" és "loger" szavakból származik, s értelemszerűen a gondolkodás, számítás, szállásadás fogalmakat tükrözi. Lényegét tekintve a logisztika pontos matematikai számításra alapuló biztosítási rendszereket, valamint a bennük (és közöttük) lezajló anyagi, technikai, információs, szolgáltatási, stb. folyamatokat és tevékenységeket jelent, amelyet azzal a céllal szerveznek, hogy a fegyveres küzdelem (hadművelet, harc) összefüggő, komplex ellátási problémáit gyorsan és optimálisan meg tudják oldani.**"(kiemelés - K. D.) Feltétlenül bele kell értenem, hogy a békeidőszakokban a fegyveres küzdelemre felkészülés (para bellum) a harckészültség, a katonai kiképzés, az elemi csapás következményei felszámolása, a személyi állomány és a technikai eszközök fenntartása, az országmozgósítás tervezése, felkészülés és végrehajtás, stb. biztosításában, a feladatok optimális szintű végrehajtásához mindenkor szükséges gondoskodás eszköze és módszere.

Ennek a szabatos megfogalmazásnak, a "*gondolkodás, számítás, szállásadás*" terminológiákra a Hérodotosz-i görög- és perzsa leírás így igenis illeszkedik. A "*pontos matematikai számításra alapuló biztosítási rendszer*" szintén Dr.Szenes Zoltán nyomán ismert. "**Elsőként VI. Bölcs Leó bizánci császártól maradt fenn utalás a katonai logisztikára, mikor is a császár parancsára az ember- és az eszköz szükségletet előre kiszámítva be kellett mutatni a hadjáratra vonatkozó döntések meghozatalára.**"

Bölcs Leó császár (886-912) uralkodása alatt nyílt meg a konstantinápolyi egyetem és az irodalom virágkora kezdődik. A császár történeti, s **katonai műveket írt**. Bölcs Leó már ilyen követelményeket is állíthatott. Már írtam róla, hogy a csata után a vesztes a visszavágás reményében az "*ártatlan tudományról*" nemtelenebb eszközt is segítségül hívott Bölcs Leó előtt. Különben is a Római Birodalomból leszakadt keleti rész már tanulhatott a nyugati rész hanyatlásán. (Bizánc a VI. szd.-ban ugyan egy időre – mint germánok által meg nem szállt, függő területre – bevonulhatott az "*olasz csizma térdéig*", Rómát is bevehette, majd fel is adta azt.) A népvándorlási viharok Bizáncot már megrázták, szükségessé vált és volt mit kiszámítani.

Időgrafikonunkban Hérodotosztól és korától számítva csak mintegy 1.200 év telt el a bizánci logisztikáig. A görög demokrácia városállamai utáni, (Pax Romana:) az ókori római birodalom határain belül a rómaiak érdekeinek megfelelő békés állapotok után az államot képviselő, megjelenítő császár "az állami tulajdon", "az államnak fizetett adók ellenében" újabb "állami beavatkozásra" kényszerült. Ha a "katonai sikernek" a kiszámítása után nem biztos a győzelem, ha nem megfelelő az eredmény - veszteségek, kompenzálva a zsákmánnyal; a hódítással; az újabb adókkal - a császár nem engedélyez. S nem ez az utolsó állami, főhatalmi beavatkozás.

A logisztika történetében mintegy újabb hatszáz évvel később 1796. február 26-án - miután az ismertebb tábornokok közül egyik sem tartott igényt a hadseregparancsnoki tisztségre, a harminchetedik életévében járó Bonaparte Napóleon tábornokot nevezték ki egy hadjárat élére parancsnoknak. Terv szerint Dél-Franciaországból kiindulva támadjon Észak-Itáliába. Egész Európa ekkor arra készült, hogy 1796. tavasznyarán Nyugat-és Dél-Németországon keresztül a franciák az osztrák örökös tartományokat fogják megtámadni és elfoglalni. A legjobb francia csapatok és legjobb stratégiák erre a támadásra készültek, semmit sem sajnáltak a csapatoktól. Az utánpótlás minden láncszemét kitűnően megszervezték, mert a francia kormánynak minden bizalma ebben a hadseregben volt.

Ez, hogy a franciák délről is támadjanak Észak-Itáliába Bonaparte Napóleon terve volt, s először a direktórium egyáltalán nem lelkesedett. A betörés végül is a direktóriumnak is hasznosnak tűnt, mert a támadással megoszthatta Bécs erejét, s elvonhatta a figyelmét a küszöbön álló hadjárat fő színhelyétől. Elhatározták, hogy ezen a másodrendű frontszakaszon 10-20.000 fő délen állomásozó katonát bevetnek, hogy megzavarják-megtévezzék az osztrákokat és szövetségését, a szárd királyt.

Napóleon hadseregparancsnoki beosztását – korabelileg és ma is a rekord időnek számító – tizenöt napon belül elfoglalta, de azonnal szembesült a tényekkel, hogy miért nem vállalta a rangidős tábornokok közül senki a megbízást. A hadsereg úgy festett mint a legágrólszakadtabb rablóbanda. A Konvent utolsó és a direktórium első éveiben a francia katonai közigazgatást csalások és sikkasztások terhelték, "Igaz, hogy a hadsereget nem részesítették túl fényes ellátásban Párizsból, de amit küldtek, annak rögtön nyom nélkül lába kelt. Nizzában és környékén 43.000 ember

állomásozott, de hogy miből éltek, öltözködtek és táplálkoztak, azt senki sem tudta. ...előtte való nap az egyik ezred meg akarta tagadni az áthelyezési parancsot, mivel nem volt bakancsuk.

Bonapartéra nehéz feladat várt. Ruhával, cipővel kellett ellátni katonáit, bátorságot és fegyelmet kellett öntenie beléjük, és mindezt a hadjárat kellős közepén, az egyes ütközetek közötti pihenőkben. A hadjáratot semmiképpen sem halaszthatta el későbbi időpontra." (6)

A korabeli hadparancs hitelesíti a helyzetet: "*Katonák, rongyosak vagytok és éheztek... A világ legtermékenyebb vidékeire vezetlek benneteket!*" (7).

Nem volt felelőtlenség ez a XVIII. század végén a hadvezértől. Lewis Henry Morgan amerikai etnológus, archeológus és őstörténész kutatásai nyomán Fridrich Engels: "*A család, magántulajdon és állam eredete*" c. művében gyűjteményesen olvashatunk erről. Nem csak ígéret, hogy a "*világ legtermékenyebb vidékeire vezetlek benneteket*". A katonát akarta Napóleon, a korok szokásai szerint meggyőzni, hogy továbbra is kizárólag tőle, a harcostól függ, hogy meg tudja-e szerezni az ellenségtől a szükségeset és amit ezen felül lehet. Bevett szokás, hogy a hadsereg "*hadművelési alapjait*", szükségleteit ellenséges területeken egészíti ki vagy szerzi meg (8). Az ígéretnek nem csak a szembenálló hadsereg készletei, hanem a meghódított terület a fedezete. Zsákmányolással, erőszakkal, rablással. Ugyanakkor a foglalástól a vadászatig, s a begyűjtés is lehetséges. Sőt (ún. honvédő harcok esetében vagy a feudalizmusban általános és egyetemes nemesi felkelések alkalmából) az "*önkéntes beadások*" is lehetségesek embertől a fegyverig; lovas-ló-szekér-takarmány. (Vitam et sanguinem! – mondta az 1741-es pozsonyi országgyűlés még Mária Teréziának, de "*életünk és vérünk*" mellett a zab felajánlása már problémát jelentett. Forrás: Ráth-Végh György).

Napóleon ellenfele, a porosz Carl von Clausewitz – egykori vezérőrnagy – 1816-1830-ig alkotott nyolc könyvre tagozódó művében, "*A háborúról*" (9) a kor ismeretei szerint nem csak tárgyalja a háború természetét, a háború elméletét, a hadászatot, az ütközetet, a haderőt, a védelmet, a támadást és a haditervet, hanem fő érdeme abban van, hogy nem hódol be az előtte már "*változatlan és örökérvényű igazságokat*" alkotó szerzőtársainak. Elődjei kritikájával, dialektikusan szemléli a háború jelenségeit, fejlődésüket és összefüggéseiket. Ennek keretében ötödik könyve:

"A haderő" című nemcsak a hadsereggel, a hadszíntérrel és a hadjárattal, az erőviszonyokkal, a csatarenddel foglalkozik, tehát látszólag nagy és tisztán katonai kérdésekkel, hanem **a logisztika valóságos szöveggyűjteménye**: Foglalkozik a fegyvernemek arányaival - ekkor még csak: gyalogság, lovasság és tüzérség -, a táborokkal (berendezésükkel); a menetekkel; a szállásokkal; az ellátással²; az ún. hadműveleti alap (vagy bázis) mellett a haderő tartós ellátásának "összekötő vonalai", az után- és hátraszállítás, stb. foglalkoztatják (9/A).

Az újabb háborúkban az ellátás fontossága két okból eredően is megnőtt. Először, a hadseregek általában sokkal nagyobbak a középkor, sőt még az ókor hadseregeinél is. Ha régen akadt is a maihoz hasonló vagy jóval nagyobb sereg, csak ritka átmeneti jelenség volt, míg az újabb hadtörténelem XIV. Lajos (10) óta mindig nagy hadseregeket ismer. A második sokkal nyomósabb ok már az újabb idők sajátossága; a háborúk erősebb belső összefüggésében, illetve abban rejlik, hogy a haderőnek állandóan harcra készen kell lennie. A legtöbb régi háború egyes, összefüggés nélküli vállalkozásokból állt, amelyeket egymástól harcszünetek választottak el, amikor is a háború valójában vagy szünetelt, és csak politikailag állott fenn, avagy a haderők annyira eltávolodtak egymástól, hogy mindegyik a szemben álló hadseregre való tekintet nélkül, csak szükségletei kielégítésével törődött.

Az újabb időkben, (11) ...a kormányok törekvése folytán a háborúk rendszeresebbek, összefüggőbbek lettek. A hadicél előtérbe lépett, és az ellátás szervezetétől is megkívánta, hogy minden kor támogassa (kiemelések, aláhúzások - K.D.).

... a hadseregek a kabinet eszközüvé váltak, és alapjuk a kormány gazdagsága vagy pénzjövödelme volt.

... A kabinet, kincstár gondja volt tehát a hasereg ellátása, az nem élhetett saját országában a lakosság rovására. A kormánynak a haderő

2 Természetesen a korabeli ellátás az emberi- és lótap (élelmezés), emberek és lovak elhelyezését (elszállásolását) és málhazsák (borjú) súlyát jelenti. De már van szállítási-, sőt egészségügyi (orvos- és járvány elleni) biztosítás is.

ellátását is saját ügyének kellett tekintenie. Iy módon az ellátás kétszeresen nehezebbé vált: először mert a kormány dolga lett, és azután, mert a haderőnek mindig szembe kellett maradnia az ellenséggel.

Nemcsak különálló hadsereget hoztak létre, hanem különálló ellátó rendszert is alkottak, és annyira fejlesztették, amennyire csak lehetett.

A vásárolt és az uradalmak által szolgáltatott élelmet, távoli pontokról szállítva, nem csupán raktárakba halmozták fel, hanem innen külön szállító szolgálat révén, a csapatokhoz is eljuttatták, a csapatok közelében külön sütődékben kenyeret sütöttek, amit végül a csapat más, neki kiutalt járművekkel elszállított. (Ez a rendszer nemcsak) ... fényt derít a háború sajátosságára, hanem mert sohasem szünhet meg egészen és egyes részeiben mindig megismétlődik.

A hadiberendezkedés tehát egyre függetlenebbé igyekezett válni...

... A csapatok újabb ellátási módjának, amikor minden elkerülhető az enyém-tiédre való tekintet nélkül felhasználnak - négy különféle útja van; éspedig: a szállásadó³, a harácsolás, az általános kivetés és a raktárak útján való élelmezés. E négy módszert rendszerint párhuzamosan alkalmazzzák...

"... Az előgondoskodásnak, két, nagy hadseregek számára sem nélkülönözhető szervezete van. Az első, a csapat szállító szolgálata, amellyel ellátása legszükségesebb részét, a három négy napra való kenyeret vagy lisztet magával viheti. Ha ehhez hozzáadjuk magánál a katonánál levő 3-4 napi élelmet, 8 napi szűkös ellátás mindig biztosítva van.

A második szervezet, a megfelelő hadbiztosság, amely a pihenők alatt távoli vidékről beszerzi a készleteket, úgyhogy a szállás-élelmezés rendszeréről bármely pillanatban másra térthetünk át."

3 szállásadó: a beszállított katonaságnak természetben lerótt adófajta (koszt, kvártély, mosás, esetenként sebesült gondozás)

"A **hadsereg számára** kétfajta szükségleti cikket kell állandóan biztosítani, közkeletű kifejezéssel utánpótolni: olyanokat, melyekre a hadműveleti területen is szert tehet - ide tartozik a katonák ételme és a háttaslovlak takarmánya -, és **olyanokat, melyeket csak az anyaország adhat, mint az emberanyag, a fegyverzet és a felszerelés.** Ebből következik, hogy a bázisra ahol ezeket az anyagokat tárolják, és ahonnan folyamatosan szállítják a **hadsereg után**, inkább az utóbbiak (fegyver és felszerelés - K.D.) miatt van szükség." (13)

Clausewitz mellett mások is egyre többet foglalkoztak a hadsereg állami ellátási kötelezettségével és felelősségével. Így Clausewitz kortársa majd az orosz hadseregben már kollégája, a **svájci-francia, báró Henri de Jomini** (1779-1869) altábornagy is. Jomini 1805-1812 között a francia Ney marsall vezérkari főnöke, majd Napóleon vezérkarában is szolgált, a **"logisztikával, mint a hadseregvezetésének gyakorlati művészete"** foglalkozott.

További kortárs **az amerikai polgárháború James Webb ezredese**, aki az európai tapasztalatokkal az északiak oldalán szervezi a logisztikai biztosítást, s a győzelmet.

"A győzelemnek azonban igen sok fokozata lehet, kezdve attól, hogy az ellenséget néhány kilométerre visszaszorítjuk, egészen a teljes megsemmisítésig. Így a győzelem nagyságát nemcsak a térnyereség határozza meg..." (11) azóta is érvényes.

A magyar katonai logisztika lehetséges kapcsolódási pontjai

Biztosan állítható, hogy a hunok, germán törzsek és a magyar **"honfoglaló törzsek"**⁴, stb. ugyanabban az ún. **katonai demokráciában** éltek mint a többi vándorló-kóborló. Azok a törzsek akik a kereszténységet, mint vallást felvették és az önálló államalapításhoz neki lát(hat)tak, függetlenségüket és szuverenitásukat megőriz(het)ték a maguk **"elkésztségével és elszántságaival"** is azonos szakaszolásokon, periódusokon men-

4 a honfoglaló tarján törzsünk minden tagja tulajdonképpen "idegen ajkú" volt; a fejedelmi kíséretből különítették ki és telepítették (majd) le őket.

tek keresztül. A magyar katonai logisztikának sincs végül is külön útja, múltbéli hadseregeink az európai példákat **közvetlen érintkezésben és ütközésekben**, szövetségesként és ellenségként megtapasztalhatták, megismerhették és alkalmazták is. A (bér-)kalandozásoktól – mikoris az éppen szövetségeseink tippadáson túli együttműködésre is hajlandók voltak – a Himnuszban is megénekelte: "*Nyögte Mátyás bús hadát Bécsnek büszke vára...*"; vagy az utána következő százévekben nem egy izolált szigeten éltünk. István király, aki nemcsak papokat de "*idegen lovagokat*" is hozatott, hanem eljárásokat, módszereket, tapasztalatokat, stb. is. A végül magyarrá váló, elmagyarosodó, stb. idegen ajkúak mint hadvezérek (parancsnokok) is többször jelentős szerepet vállaltak (pl.: a horváth Zrínyik és a Frangepánok, a magyar nemességgel teljes szimbiózisban, asszimilációban élő havasalföldi-, délvidéki-, felvidéki- és egyéb nációk: a Hunyadiaktól a 1848-49-es honvéd tábornokig, stb.). Volt itt angol-, francia-, vallon-, török-, flamand-, olasz-, lengyel-, cseh-, sőt orosz, stb. születésű kiképzett (felkészült) szakember, nem beszélve sok-sok kalandorról és kóklerről. (Talán, ami speciális volt a magyar hadtörténelemben az ún. végvárak láncolata következtében kialakult helyzet és "*állami*"- ún. kényszer önellátó ellátásuk, valamint fenntartásuk nehézségei).

A francia forradalom, Napóleon és kora a magyar katonai gondolkodásban is jelentőséggel bír:

a.) Napóleon elleni Győr melletti csatában, 1809-ben szenved véglegesen vereséget a függő magyar feudalizmus hadereje: a "*nemesi felkelés*" már anakronisztikus intézménye: A regurális és kiképzett, fegyelmezett francia és szövetséges haderővel szemben az így-úgy; innen-onnan; ezzel-azzal a felszereléssel-fegyverzettel; ilyen-olyan ellátással összeállt - vagy összejött - magyar haderőnek esélye sem lehetett. "**A hűbéri kötelezettség adóvá változott, és a személyes szolgálat vagy teljesen elmaradt, mert helyette toboroztak, vagy pedig csak az alsó néposztályt terhelte, mert a nemesség az újoncállítást (mint még ma is Oroszországban és Magyarországon), az adózás nemének, emberadónak tekintette.**" - állapítja meg Clausewitz idézett könyvében (hiv: A háborúról, II. kötet 79. oldal (3.) bek.). Megint nem a magyar haderőn vagy katonákon – vagy hősiességükön, helytállásukon, stb. –, hanem az elmaradott viszonyokon: a hűbériség, a feudalizmuson győzött a kor, a fejlettebbség.

b.) A Szabadságharcban, 1848-1849-ben a francia Napóleon és a német Clausewitz **katonai logisztikai munkái** vonásait és eredményeit is

utólag többszörösen kimutathatjuk, (állami és hadvezetési) felső-, közép- és végrehajtó szinteken, valamint katonai és polgári ellátási vonatkozásokban.

A magyar Országgyűlés – Országos Honvédelmi Bizottmány – Hadügyminisztérium főhatóságát érvényesítve a HM III.-VIII. osztályai megszervezték és végezték a következő logisztikai műveleteket:

- a "Tábori" osztály: az anyagi és élőerők szállítását, az utak és hidak hadművelati célokra való alkalmasságát;

- a "Tüzérségi és felfegyverzési" osztály, (vezetője: Láhner György ezredes, utóbb tábornok): **ágyúk, lőpor és salétrom készítésének megszerzése, az ütegek felszerelése, a tüzérség kiképzése, várak és erődök fegyverrel és lőszerrel való felszerelése, másrészt a gyalogság és lovaság szűrő- és vágó-, valamint lőfegyverrel való ellátása;**

- "Újoncozási és pótlóvázási" osztály: **lóellátás a lovasság és a szekérszék részére, valamint felügyelt a hadsereg lóállományára és az állami ménesekre;**

- "Polgári-gazdászati" osztály: **a katonaság ellátásának és felszerelésének, a pénzügynek, a hadbiztosok munkájának és számadásának ellenőrzése, a hadsereg költségvetésének elkészítése;**

- "Egészségügyi" osztály: **gondoskodott a katona orvosi személyzetről, a hadsereg táborig kórházairól és általában a hadsereg közegészségügyi ellátásáról.**

A HM-n kívül a hadsereg ellátásában különböző - sajnos, katonai végzettség nélküli: királyi-; szakminiszteri-; polgári- és segéd - **kormánybiztosokat jelöltek ki, akik összegyűjtötték és átadták a hadseregnek a közigazgatási úton "összegyűjtött" és kényszer felvásárolt anyagokat. "A kormánybiztosoknak a hadsereg minden önállóan működő részéhez való kirendelése a francia forradalom mintájára történt."** (15)

Tanulva szintén a francia tapasztalatokból **a helyszínen "beszerzéseket" a csapatok nem végeztek.** A kormánybiztosok végezték a nagymennyiségű élelmiszer, takarmány **felvásárlását**, részben kereskedőkkel és vállalkozókkal kötött **szerződések alapján.** Kossuth 1849. február 02-i

rendelete értelmében minden esetben készpénzzel kellett fizetni, az "ingyenes szolgáltatás kikényszerítése" már tiltva, tilos volt.

c.) Görgey Artúr, – ismét egy harmincéves tábornok!, – "felmérte a hadsereg felszereltségi állapotát is.... Kezdetben Görgeynek nem volt ellátmányi és egyéb gazdasági jellegű kérdésekben önálló hatásköre, de november végére e tekintetben is nagyobb cselekvési szabadságot kapott. Erre utal Mészáros (Lázár - megj. K.D.) hadügyminiszter november 20-i levele, amely szabályos utalványozás mellett "minden nélkülönzhetetlen kiadásokra nézve" korlátlan felhatalmazást ad a főparancsnoknak." (16).

Görgey már 1848. december elején a hadbiztosság szervezését kezdeményezte Kossuthnál. A hadtestnél az intendántúra, élén a hadtesthadbiztos (intendáns) vezetésével csak részben alárendelve a hadtestparancsnoknak kísérletképpen felállt. Az intendáns (hadbiztos) felügyelete a hadtestnél továbbműködő kormánybiztosé maradt. Görgey '... december 9-i levélben maga kérte Kossuthtól a táborigénybiztosi intézmény megerősítését. Kossuth december 11-én kelt válaszában közölte, hogy a "táborigénybiztóságra" tett javaslatot elfogadták, és Csány (Csányi) László (16/6) "teljhatalmú országos biztosi minőségben az ország legfőbb hatóságát" képviselte, és a hadsereg feletti felügyeletet továbbra is ellátta. Annál fogva, midőn egyrészt országos biztos úr folytonosan öröködni fog, hogy a hadjáratban a kormány által kitűzött s a fővezér által követendő politicalai irány szorosán megtartassék - s az országgyűlés határozatainak s a kormány rendeleteinek elég tétessék -, úgy más részről kezébe adva marad továbbá is a hatóság a fővezérrel egyetértésben mind azt eszközölni s foganatba vétetni, mire a fővezér hadi munkálatainak a polgári hatóságok részéről előmozdítása végett, a körülmények kívánatai szerint szükség leszen...' (17).

"A honvéd hadsereg főparancsnoksága 1849. március 21-én rendelte el, hogy a hadseregnek, a hadtesteknek és minden hadosztálynál hadbiztosságot kell szervezni." (18). A (logisztikai) kísérlet, a feldunai hadtest ellátása katonailag szervezve sikeresebb volt, mint máshol. A reménytelen körülmények: kiképzetlen legénységi állomány; a nemzetőr- és honvédtisztek gyakorlatlansága; az átvett hivatásos és cs. kir. tisztek önállótlanlansága; a rossz és hiányos felszerelés; tehát a "belső adottságok halmaza" és a többszörös túlerő együtt győztek.

Anélkül, hogy a részletekben túlzottan elmerülnénk:

– az elégtelen készletek és szállításuknak is további határt szabott, hogy a sereg (csapat) mozgását a szállító szerek sokasága már akadályozta. "Görgey ... kénytelen már másnapi élelmet is szekéren szállítani a sereg után. Ebből azután olyan hosszú szekérvonat keletkezik, amely egymagában elegendő arra, hogy a sereg döntő mozdulatainak a legváltságosabb helyzetben elállja az útját." (19);

– a kézilőfegyverrel, szűrő- és vágófegyverekkel, tüzéségi lövegekkel, valamint lőszerrel való ellátására nem maradt más megoldás, mint a hazai fegyvergyártásra való berendezkedés. Láhner György felügyelete alatt megteremtett "hadüipar" Pestről Nagyváradra is képes volt áttelepülni és működni. Azonban "Olykor az elvonult csapatokhoz utólag küldték a fegyvert." Egyes zászlóaljknál 50 %-os fegyverhiány is előfordult, de olyan zászlóaljak is voltak, amelyeket fegyverhiány miatt nem lehetett harcba vetni.;

... 1849-ben a hadtesteket már mozgó lőszerrel ellátással kísérték. A nagyváradi 'lőszerraktár parancsnokság' látta el lőszerrel az utánpótlás gyorsítására felállított 'fiók-', 'tábori' és 'hadtest lőszerraktárát'. A hadtest lőszerraktárak a hadműveleti viszonyok szerint változtatták helyüket.;

1849. tavaszán a szakadatlan csaták teljesen kimerítették a csapatok és az előretolt raktárak készleteit, így a nagysallói és komáromi csata után már a lőszerhiány akadályozta ... (az) előrenyomulást." (20);

– egészségügyi ellátás vonatkozásában a szervezőmunka még alig kezdődött el, amikor a fővárost el kellett hagyni. 1849. tavaszán már minden hadtestnek, önállóan működő hadosztálynak volt egészségügyi főnöke, zászlóaljanként egy főorvos és két alorvos; lovasságnál osztályonként egy fő- és alorvos; a tüzéségnél ütegenként egy fő- vagy alorvos volt rendszeresítve. A sebesülteket az első orvosi segély után szekérral hátra szállították az ideiglenes, másképpen mozgó tábori kórházba. A mozgó kórházaktól az állandó kórházak csak annyiban különböztek, hogy az állandó kórházakat a HM egészségügyi osztálya szervezte meg, s ellátta a kellő felszereléssel. (21);

– a magyarországi közlekedési viszonyok között, mikor kőutak alig fordultak elő, gőzvasút csak Pest-Vác és Pest-Szolnok viszonylatokban közlekedett, nagy mértékben kihasználták a vízi utakat a hadianyag- és nyersanyag szállítására. Pest 1849. elején történt kiürítésekor mintegy négyezer szekeret és szánt kellett mozgósítani Pest megyében. (Ha ezt egy oszlopban képzeljük el, az él már Cegléden a vége még Pesten sorakozik: mintegy és minimum hatvan kilométeres menet.) "*Mindezek ellenére tekintélyes mennyiségű hadifontosságú anyag került a fővárosban az ellenség kezébe.*" (22). A Pest-Debrecen, onnan visszaköltözés, majd 1849. júliusban Pest-Szeged-Arad útvonalon ismételt kiürítés - már menekülés is - újabb jelentős szállítási feladatokat jelentett.

A logisztika tudományosságával (pártatlanságával)⁵ eldönthető, hogy Görgey Artúr áruló volt-e, vagy sem. Logisztikailag egyértelműen bizonyítható, hogy Görgey Artúr igenis felmérte, hogy nem biztosíthatók a további katonai ellenállás anyagi feltételei. Pontosan ismertek Görgei István egykori honvédtiszt - az öccse - által a fegyverletétel kimutatásai. (23). A történelemtudomány nem foglalkozik a "*Mi lett volna, ha...*" kérdésekkel, a logisztika is csak a megtörtént eseményeket, műveleteket ismeri, de...

5 Mert, ha biztosított az ellátás csak a mértéke, tartalma, minősége, stb. magyarázható; ha nincs logisztikai ellátás nincs mit magyarázni, csak a következményeket lehet viselni.

Megnevezés	Világos	lfőre
tábornok, fő	11	
főtiszt és törzstiszt, fő	1.426	
legénységi állományú katona, fő	<u>23.163</u>	
Összesen, fő:	24.600	
hídkészlet	1	
löveg	273	-
röppentyűállvány	12	-
röppentyű (állványonként)	158	13,16
lőporszekrény (lövegenként)	121	0,4396
pontonos kocsi	21	-
tüzér telepkocsi (lövegenként)	46	0,1685
puskatöltény	34.500	1,402
pisztolytöltény	49.700	2,02
hámos ló	1.472	0,0598
tábori kohó	9	-
lőfegyver	20.395	0,829
karabély	89	0,0036
pisztoly	3.252	0,13219
(Összesen: megj. K.D.)	23.736	0,96487
kard	6.783	
gyalogsági kard	988	
(Összesen: megj. K.D.)	7.771	0,31589
lándzsa	405	
kasza	88	
Minden kézfegyver:		
(lő-, szűrő- és		
vágó: -megj. K.D.)	32.080	1,304
puska- és pisztolycső	2.133	
szurony	318	
töltővessző	314	
csapatzászló	60	

(Forrás: Pusztaszeri im. 684. oldal)

A táblázatot továbbmagyarázni felesleges. A csapatok felszerelése és lőszerkészletének kiegészítése a pesti, felvidéki és nagyváradi hadiüzemekből, elvesztésük miatt lehetetlenné vált; a napi élelmiszer-ellátás a hadműveletek által sokszorosan megterhelt tiszántúli, bácskai és bánáti területekről mind súlyosabb akadályokba ütközött. A szemben álló orosz hadsereg 96.000 emberével élőerőben mindenesetre legalább két és fél-szerelés fölényben volt, illetve az 1:1 arányú lövegekhez – az orosz seregnak 257 lövege volt – a magyar sereggel szemben volt löszere is. (Márpedig ágyú-tüzér-lőszer egy láncot alkot, valamelyik elem hiánya a többit is anullálja).

"A győzelemnek azonban igen sok fokozata lehet, kezdve attól, hogy az ellenséget néhány kilométerre visszaszorítjuk, egészen a teljes megsemmisítésig. Így a győzelem nagyságát nemcsak a térnyereség határozza meg..." idézett clausewitzi tétel érvényesült. Nem egyszerű ismétlés, az események ismételték meg magukat.

A tengerentúli és a XX. századi katonai logisztika a II. világháború végéig

A tengerentúl, az Amerikai Egyesült Államokban a XIX. század első felében az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erőinek keretében, szervezeten kezdtek létrejönni az egyes tudományos-technikai feladatokat ellátó szolgálati ágak: 1802-ben megalakult a hadsereg műszaki hadteste, 1812-ben a Haditengerészeti Minisztérium létrehozta a tüzértechnikai főnökséget, valamint a hajóépítő és -javító főnökséget.

A polgárháború (1861-65) is jelentős változást hozott az Egyesült Államokban a tudomány és a fegyveres erők közötti kapcsolat jellegében. A háborúban új problémák kerültek felszínre. A hadműveletek irányításában mindkét fél tisztjei és tábornokai még a napóleoni háborúk idején kidolgozott elveket alkalmazták... (24). Sem a francia, sem a magyar viszonyokból nem vonhatunk le teljesebb következtetést, mintha a technikai eszközök beszerzésére egy amerikai polgárháborús, XIX. század végi folyamatot a kortárs leírásából idézünk: *"Egy kis protekcióval"* rendelkező feltaláló könnyen el tudja érni, hogy az ő ágyút ajánlják egy öntödetulajdonosnak, aki aztán rendszerint társa lesz. A kísérlet mindössze abból áll, hogy az öntöde közelében leadnak néhány lövést, s ha sikerrel jár, az ágyút sürgősen megveszik és besorolják a szövetségi tüzérség arzenáljába (25).

A tüzérség után külön tanulmány tárgya lehetne az akkori idők technikai vívmányainak rendszerezése és leírása, a hadműveletekre s hadműveleti módszerekre és hadműveletek végrehajtására és nem utolsósorban kiszolgálásukra, továbbá ellátásukra⁶ jellemző leírások, s értelmezéseik. Például a vasútvonalak kiépítése - fejlődése; a távíró megjelenése; a gőzgép; a lapátkerék; az acél hajótest; a páncélzat; a vontcsövű ágyúk; a robbanó lövedékek; a gyorstüzelő ágyú, az ismétlőpuska; az acélköpenyes lövedék; a füstnélküli lőpor; ... egészen napjainkig. (A csak XIX. századtól induló felsorolás és csak címszavakban kitenne egy szakdolgozatot).

Amikor nagy jelentőségű tudományos-technikai felfedezést tesznek, úgy új fegyvert találtak, találnak fel. **Egyik általánosítás szerint: Az új fegyver, akár íjról, akár atombombáról van szó forradalmasította a hadviselést, a logisztikai ellátást vagy kiszolgálást és lomtárba küldte az összes többi fegyvert.**

A másik általánosító vélekedés szerint: Minden új fegyver csupán csak egy további új fegyver és mint a múltban megszámlálhatatlan esetben, ez is felszívódik a hadviselés művészetének gyakorlatában anélkül, hogy lényegileg megváltoztatná annak jellegét. Egyik sem igaz.

Minden új fegyver, eszköz, stb. logisztikailag új és más, többlet feladatot jelent. Minden korábbi viszont a megoldandó problémák, **logisztikai műveletek és megoldások** megújulását is megköveteli.

Széles körben hiszik azt az atomfegyverről (az előzőek szerint az "újat" - K. D.) ... annak kivételes romboló hatása miatt. Mégsem indítványozta egyetlen nagyhatalom sem komoly formában hadserege létszámának csökkentését azon az alapon, hogy az atombomba egyedülállóan hatalmas ereje ezt lehetővé teszi.

6 A már említett James Webb ezredesnek és Roswell Lee ezredesnek, stb.: felkészültségüknek; a vezetés-szervezés tudományból ismert Taylornak és Fajolnak, stb. egy "még meg nem rontott" Új-világ jutott. - NINCS MÉG EGY LEHETŐSÉG.

... Az atombomba természetesen forradalmi jelentőségű fegyver. De semmiképpen sem olcsó fegyver. **Semmiképpen sem olyan fegyver, amely szükségtelenné tesz más hadfelszerelést és más fegyvereket.**

Még nagyobb hadseregre, még nagyobb haditengerészetre, még nagyobb légierőre van szükség (s teljesebb logisztikai biztosításra van szükség - kiemelések és megjegyzés: tőlem, K. D.), **hogy megtarthassuk azokat a támaszpontokat, amelyekről az atombombát felhasználhatjuk** (26).

P.S.M. Blackett, aki erre rájött az I. világháborúban 1914-18. között tengerésztiszt volt, majd a fizika tudomány felé fordult. Szerepe volt a pozitív elektron felfedezésében és kidolgozta a kísérleti ködkamra új technikáját. A londoni Birkbeck College és a manchesteri egyetem professzora, a második világháború kitörésekor, fontos állami megbízatásokat látott el, 1948-ban megkapja a fizikai Nobel díjat (27). Tehát nem csak egy katona vagy dilettáns (műkedvelő) amatőr, hanem tudóssá vált sokat próbált katona véleménye: **Még nagyobb hadseregre, még nagyobb haditengerészetre, még nagyobb légierőre van szükség, hogy megtarthassuk a "helyzetet"** - az eredeti állapotot vagy a hódítást vagy visszavágjunk az előző vereségért, sérelemért.

Ha képzeletbeli időgrafikonunkon a XX. században *folytatjuk a katonai logisztika fejlődésének egyenes (lineáris) vonalú vizsgálatát megállapítható, hogy:*

– egyrészt a háború(-k)ra való felkészülést továbbra is a fegyvereknek, illetve az ellátmányoknak békében való beszerzése, felhalmozása jelentette;

– másrészt már I. világháborúban is egyre kevésbé bizonyult elegendőnek a háború szükségleteinek kielégítésére a viszonylagos béke idején történt felhalmozás.

A II. világháború folyamán már konkrétan megmutatkozott a gazdasági rendszer *kiemelt jelentősége:*

– a harcmezőn felhasznált anyagok és eszközök 90 %-át a háború idején állították elő;

- de ehhez az kellett, hogy már felkészülés idején hatalmas hadigazdasági potenciál jöjjön létre;

- mindezt csakis az állam anyagi eszözeinek felhasználásával lehetett végrehajtani, erre magyar példa az ún. "*Győri Program*";

- a háborúra való felkészülés költségei, a háborús kiadások olyan nagyok voltak, hogy egyre inkább megkövetelték a nemzeti jövedelem egyre nagyobb részének költségvetésen keresztüli áramoltatását (28). Személy szerint hozzá tenném, hogy nem egy résztvevő belföldi és külföldi hitelfelvételekkel a jövő terhére is alaposan költött (pl.: a magyar "*világrekord*" inflációt a háborún kívül a két rendbeli, német és szovjet-orosz katonai megszállás és közte a nyilas puccs is okozta; az olasz "*lira megrendülését*" is – és folytathatnám a sort – a háborús részvételük fokozta).

A haditechnikában már korábban is szereplő ősi szűrő-vágó fegyverek; valamint a "*hagyományos kútmérgezés*", a "*hagyományos járványok*" keletkezése után; a tűz-és robbanó fegyverek elterjedése a XIX. század végéig; majd az I. világháború a tömegpusztító vegyieszközeivel és célbajuttatóival, valamint a II. világháborúban a páncélos-és gépjárműtechnikai eszközök tömegesítése, a repülőgépek megjelenése és gyors terjedése volt az "*új*".

Tehát míg a korábbi hadviselések tapasztalatai szerint, a támadók a hagyományos fegyverek és harcjelölések korszerűsítésével, a meglepetés okozásával - a zsákmány, a sarc, a hódítás reményével a nagyarányú, de - a szükségesnél nem nagyobb pusztítást okozhatták, a támadások feldühödött áldozatai hajlamosabbak voltak a "*meggondolatlanságokra*". Mi magyarok sem (955-ben) Augsburg után, vagy Szent István alatt kezdtük meg a kővárak építését, hanem a tatárjárás után a XIII. században. Gyakorlatilag a támadó tatárseregre mi támadtunk volna a muhi székértáborból, csak a tatárok "*menetből*" végrehajtott meglepő támadása mindezt megelőzte; vagy Mohácsnál a félig összegyűlt, Szapolyai (Zápolya) seregteste nélküli hadsereg támadt a dombon elhelyezkedő, többszörös túlelő török hadra; Moszkvát nem Napóleon égette fel; stb.

A háborúk potenciális veszteségeit és a támadás áldozatait is viszont a racionálisan felüli erők kényszerítik arra, hogy tekintet nélkül a következményekre visszaüsenek akármivel, s valamikor. Az I. világháború nagy vesz-

tese (az Osztrák-Magyar Monarchia mellett), Németország - lényegében logisztikailag - **készül a következő háborúra**: tengeralatti és légifölény megszerzésével, gyors mozgású-nagy tűzerejű páncélosokkal készült, mint támadó. Mint a II. világháború nyilvánvaló vesztese viszont már abszolút-, vagy "*csodafegyver*" kikísérletezését és rendszeresítését is megkezdte. A cowentry-i légitámadás, a londoni légicsataeredménytelenségei után bevetette a megbízhatatlan "V" rakétáit, már potenciális - és abszolút - vesztesként gyorsította atomprogramját, hogy újabb "*csodafegyver*" bevetésével megfordítsa a háború kimenetelét. (Német szerzőktől olvasható, hogy mihelyt Németország több front nyitására kényszerül, elvesztette a háborút: megszállta Nyugat-Európa nagy részét, megtámadta Nagy-Britanniát; harcban állt Észak-Afrikában; megtámadta Délkelet-Európát: legkésőbb 1941. június 21-ére valamennyi feltétel teljesült a háború elvesztéséhez).

Az újabb tudományos és technikai bravúr - s egyben csőd is - volt a II. világháborúban a légierő, főleg az általuk végrehajtott stratégiai bombázások, továbbá a szárazföldi hadsereggel együttműködésben alkalmazásuk. A légierő vadászgépei biztosíthatták a csatatér felett a légifölényt, de ez önmagában változó helyzet a fölény szempontjából: elzavarták, lelőtték a másik fél gépeit, majd elhagyták a csatatert, egész egyszerűen átrepülték azt. Ezek a gépek amíg leszállnak és újra felszállnak vagy visszafordulnak, nem résztvevők. Már az I. világháborúban a több hullámban támadással lehetett csak biztosítani az állandó jelenléte, de a gépek felgyorsultak, bombázó- és teherszállítási képességüket sokat sikerült fejleszteni, stb., ettől a vonalháború maradt. A helikopter csak látszólag oldotta meg a helyzetet, mert még sebezhetőbb, ha egy helyben áll; az üzemanyagpótlás lehetősége mellett a kezelő személyzet cseréje megoldatlan továbbra is, stb. (A hajónak a kikötő; a vasútnak az állomás; a légieszközöknek a repülőtér - a füves is vagy bármilyen ideiglenes jellegű is: mint például az autópálya hosszabb egyenes szakasza, - ugyanolyan logisztikai bázisa mint a katonának a laktanya, a tábor).

A vízről, a levegőből támadás sem új a hadtudományban, de mint-hogy vízen járni is (természeti törvény szerint) lehetetlen, mindenki abba a falba ütközött, hogy valamilyen fölény megszerzése után a terület, település, elfoglalásával "*véglegesítse*" a hódítást; véglegesítse a terület szerzést, avagy annak visszavételét akadályozza meg. Szó szerint oda kell menni és ott kell maradni. A II. világháború ebből a szempontból a "*hadászati csődök*" sorozatával is járt. Sem a bevetett atom-, sem a kikísér-

letezett baktérium- és vegyi fegyverek, de még a taktikai és stratégiai bombázások fegyverként alkalmazásai után sem olyan a terep, hogy csak úgy "oda lehet menni", mert a szükségesnél nagyobb a rombolás. Így nem lehet elfoglalni és nem utolsó sorban nincs objektív oka, hogy valamiért is érdemes is megtartani azt. Ráadásul a stratégiai bombázások, az ellenséges terület mélyén fekvő gyárak, katonai berendezések bombázása, függetlenül az egyéb irányú szárazföldi hadműveletek előrehaladásától, nem érték el céljukat. Csak attól, hogy angol városokat bombáztak a németek nem tudtak partraszállni Angliában. Hiába támadt a szövetségesek légiereje németországi, és a III. birodalom hatalma alatti ipari-, közlekedési- és szállítási-, valamint a speciális katonai célpontokat, amíg a szövetségesek fizikai jelenléte nem véglegesedett azok, mint a sztálingrádi Traktorgyár - működtek.

Totálissá vált a háború abban az értelemben, hogy megszűntek bizonyos addig tradicionális elvek: már nincs az "elérhetetlen, megközelíthetetlen terület"; megszűnt, hogy harcolók álljanak szemben harcolóval, illetve a hadsereg feladatává vált nem egy esetben a "ki nem úrított lakosság" ellátása is. (Emlékezzünk, hogy Clausewitz írta: "... a hadsereg... az nem élhetett saját országában a lakosság rovására." Viszont most már igenis a hadsereg (logisztikai) feladata a saját és nem egy esetben az elfoglalt területen a lakosság ellátása is (hiv.: *genfi konvenció*)).

1943. július-augusztusában Hamburg ellen intézett légi támadások következtében több mint hatvanezer ember halt meg, a városban legalább minden harmadik ház megsemmisült, illetve megszakadt az élet normális menete, de Hamburg öt-hat hónappal később a korábbi termelés 80 %-os átlagát elérte. "Akárcsak az ipartelepek esetében - amikor kiderült, hogy az épületeket sokkal könnyebb szétrombolni, mint a bennük lévő gépeket - itt is bebizonyosodott: könnyebb szétzúzni egy város fizikai kereteit, mint gazdasági életét. (United States Strategic Bombing Survey: Általános jelentés az európai háborúról. USSBS. 1.- 72. old.: Idézi P.M.S. Blackett: (London, 1948)" Az atomenergia politikai és katonai következményei.; Szikra Könyvkiadó, Budapest 1951. - 39. oldal (1) bek.).

"A közgazdászok közül különösen Káldor (*Review of Economic Studies* 1945-46. 39. oldal) kutatta és elemezte a német városok meglepő regeneráló képességének okait..." (P.M.S. Blackett im.: 39. oldal (2) bek.) (29).

Az atom-, később a hidrogén-, illetve a neutron eszközök – bár már csak (sic!) az élőket pusztítja – ugyanilyen hatástalanok, mert kizárják a saját erők odaküldését. (Ezt a témát nem is érdemes tovább tárgyalnunk).

A két világháború következményeit több közgazdász, katona, publicista és politikus elemezte. A bevezetett újabb, korszerűbb és drága, nagyon drága eszközök, felszerelések és berendezések, a rendkívül költséges kiszolgálásuk legfeljebb a hadiiparnak jelentenek új lehetőséget. Az államok kormányai általában ugyan nagyon könnyen meggyőzhetőek (sic!), hogy a védelemhez szükség van az újabb tudományos-technikai felfedezés minél előbbi alkalmazására a katonai, hadászati, haditechnikai főlény kivívásában. Utána márcsak egy lépés, hogy a meglévő eszközöket alkalmazzák is.

Még az olyan eszközök, amivel ugyan nem lehet "odaütni", mint a radar, a lokátor, telefon, rádió vagy az informatika, a számítástechnika eszközei a tudományos és technológiai ötlettől **állami segítséggel, az iparszerű gyártással**, a tömeges felhasználással, mint "védelmi eszközök" nagyon gyorsan lettek az alkalmazás, a mindennapok részei. Ezekkel az eszközökkel a hadviselő felek - ha különböző mértékben a II. világháborúban már rendelkeztek. Például 1940-ben az angol lokátorok mérték a német bombázókat, a mérések eredményeit rádió és telefonon eljuttatták a londoni minisztérium több szobáját elfoglaló még "csöves" számítógéphez, ami kiszámította a légelhárítás tüzérségi és repülőerőinek feladatait. Itt jegyzem meg, hogy a német V-1 és V-2 irányítható lövedékek éppen azért bizonyultak kis hatékonyságúnak, mert a lövedék hatóereje nem tudta kiegyensúlyozni a célravezetés pontatlanságát, nélkülözték még a távirányítást, a korrigálás lehetőségét. *Logisztikailag*: a háború forráshiányt okoz. A gyorsan "meglátszó" tőkehiány mellett nem volt biztosított az optimális idő a kísérletekhez, a bevezetéshez-rendszerbe állításhoz; a mindenféle embargók miatt nem volt optimális az anyagszükséglet biztosítása; nem lehetett objektíve optimális a rendelkezésre álló (tudós-mérnök-szakmunkás, stb.) élőrő sem.

A példáim - a rendszeresített és bekövetkezett - a hadászati csődök bizonyítására szolgálnak. **Nem minden hadászati csőd vagy zsákutca jelent egyúttal logisztikai lehetetlenséget is, a nem időtálló megoldásokat is lehet optimálisan kiszolgálni.**

Már a fegyverzet- és harci technika fejlődésének történetében, így a II. világháborúban felismerhetjük azt a törvényszerűséget, hogy amint az energia források (30) (a katonai és polgári termelő élőerő, a természeti erőforrások, az import, a tőke, stb.) meghatározott fajtája kimerülően volt, hatékonysága csökkent vagy éppen a hatóerő további növekedése már nem látszott "célszerűnek", haladéktalanul megkezdődött a célzás, a rávezetés, az irányítás eszközeinek és módszereinek intenzív korszerűsítése, illetve a hiányok pótlására más és más logisztikai megoldások felkutatása és alkalmazása.

A már idézett, az Egyesült Államok Stratégiai Bombázási Felügyelőhatóságának (USSBS) jelentése (31) szerint az angol-amerikai erők összesen két és félmillió tonna bombát dobtak le csak európai célpontokra. Ha csak ezt az egy adatot elemezzük, ennyi nyersanyagot ki kellett bányászni, szállítani, feldolgozni, elosztani, szállítani, szállítani, szállítani... Az új és korszerű haditechnika mellett a szállítás is az előzőek szerint, de csak *következésként fejlődött*: földön, vízen és levegőben. Amíg van eszköz és van üzemanyag géperejű járművekkel, különben marad a hagyományos ember-állat kapcsolat: jóval lassabban és jóval kevesebbet.

A szárazföldi közlekedést (32) célpontként, az angol-amerikai légi bombázások során 800.000 tonna, a bomba összsúly egyharmada sújtotta, mégis a rombolások között működött, "*maradt*" a közlekedés, szállítás. Maradt bár nagyon **könnyen sebezhető, rombolható**, mert a szállítási eszközöket nem lehet - **nem érdemes - védettebbé tenni** (páncélzattal, stb. befedni zsákutca volt. Például a páncélvonat kísérletek az I. világháború idején; vagy a páncélossal (tankkal) való "*árúszállítás*" egyáltalán nem nevezhető optimálisnak). A szállításban **működik a ráció**: nagyobb önsúly, kisebb hasznos teher, több forduló több energia (több járművezető személy, üzemanyag, eszköz, utak zsúfoltsága, nagyobb sebezhetőség), máshol jobban hiányzó feltétel, stb.

Márpedig szállítani egyre többet kell. Úgy az egyes katona felszerelésének súlya, (33) mint az eszközöké és tartozékaiké, stb., amiket a csapatok magukkal vagy utánuk szállítanak, rendkívüli mértékben megnő. Hol van már az az idő mikor csak a harcos vitte a málhát; majd az élelemt, az ivóvizet, majd a lőszert, a plusz ruházatot, egészségügyi anyagot - ezekből is csak azt, ami a helyszínen nem elérhető - kellett csak kiszállítani, hátra pedig csak a sebesülteket. A második világháborúban pedig az idő,

a súly, távolság legyőzése gyakran leküzdhetetlenebb, mint az ellenség. Ha ez nem csőd, katonai és közgazdasági értelemben, akkor... ?

A II. világháborúban is az alkalmazott fegyverek és eszközök kvalitásai, továbbá a katonák kiképzettsége mellett a gazdasági potenciálok és különbségei; a hadsereg ellátási - **logisztikai**, és azzal egyáltalán nem azonos **hadtáp** - rendszerei és különbségei döntöttek a közel azonos haditechnikai színvonal helyett. A haditechnikai színvonal, illetve a kiképzettség foka eltéréseit és lemaradásait az ellátás színvonalának elmaradásai még inkább kihangsúlyozzák, még fájóbbá, súlyosabbá teszik az újabb háborús vereséget.

Legkézenfekvőbb a Magyar Királyi Honvédség (a továbbiakban: Honvédség) II. világháborús részvételének e helyt való értékelése és elemzése ellátási és elosztási (logisztikai) oldalról.

IRODALOM

(Megjegyzések)

(1) *Herodotos* (ie. kb. 484-425): kitűnő görög történetíró, útleíró. Művei a történettudomány nagy értékű forrásai.

(2) *Aineisz Taktikosz* ie. 4. században alkotta műveit. Az első katonai szakíró.

(3) *Dr. Kertész István*: "A klasszikus ókor hadtudománya"; 'Új Honvédségi Szemle', az MH központi folyóirata, 1992. 9.sz., 9-10. oldal.

(4) A logisztika alapjai és nemzetközi tendenciái; jegyzé: *Dr. Knoll Imre* egyetemi tanár, a Magyar Logisztikai Egyesület elnöke - 1992., Budapest

(4/A) *Dr. Szenes Zoltán ezredes*, a hadtudomány kandidátusa, a MH hadtáp csoportfőnöke, az idézett tanulmány készítésekor a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia tanszékvezetője. A tanulmány a Honvédelem folyóiratban jelent meg eredetileg.

(5) *Dr. Turák János ezredes*: "A katonai gazdálkodás néhány aktuális kérdése"; *Hadtudomány, a Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata*; III. évfolyam, 1993. 3. szám, 84. oldal (1) bek.

(6) *J. Tarle*: "Napóleon"; *Gondolat Kiadó - Budapest*, 1972., 31. oldal (4) bek.

(7) *J. Tarle* im. 32. oldal (5) bek.

(8) *Vö.: Nagy-Dr. Pisztrai-Tóth-Dr. Zimonyi*: "A magyar katonai ellátó (hadtáp) szolgálat története"; *Zrínyi Kiadó MN Hadtápfőnökség, Budapest* 1984.

(9) *Carl von Clausewitz*: *A háborúról*; *Zrínyi Kiadó, Budapest* 1961. I.-II. kötet

(9/A) *Perjés Géza*: "Clausewitz"; *Magvető Könyvkiadó, Budapest* 1983. - 97. oldal. (2-3) bek.-ből.

(10) XIV. Lajos francia király, uralkodott 1701-1714. között. Más-
képpen ő volt a Napkirály, II. Rákóczi Ferenc "szövetségese" az 1703-
1711. közötti szabadságharc idején.

(11) Az 1648-ban, a vesztfáliai békekötéssel végződött "harmincéves háború"-val kapcsolatban ír Clausewitz az újabb időkről.

(12) *Clausewitz* im. II. kötet 78-81. oldal.

(12/A) *Clausewitz* im. II. kötet 83. (ut) és 84. oldal (1) bek.

(13) *Perjés Géza*: "Clausewitz"; *Magvető Könyvkiadó, Budapest* 1983. 97. oldal (2-3) bek.

(14) *Perjés* im. 103. oldal

(15) *Nagy-Dr. Pisztrai-Tóth-Dr. Zimonyi* im. 173-174. old.

(16) *Pusztaszeri László*: "Görgey Artúr a szabadságharcban"; *Magvető Könyvkiadó, Budapest - 1984.*; 61. oldal.

Görgey (1818-1916) 1845-ben főhadnagyi rangban kilépett a cs.kir. hadseregből, a szabadságharc alatt legmagasabb rangja altábornagy. 1849. májusától hadügyminiszter, augusztus 11-től diktátor. 1849. augusztus 13-án Világosnál letette a fegyvert az orosz csapatok előtt. Amnesztiát kapott, Klagenfurtba száműzték. A kiegyezés után hazatért, és Visegrádon telepedt le, a közéletben nem vett részt. *Pusztaszeri im. 694. oldal.*

16/A Csány (Csányi) László (1787-1849) országos főkormánybiztos, majd 1849-ben a Szemere-kormány közmunka- és közlekedési minisztere. A szabadságharc bukása után haditörvényszék elé állították, és 1849. október 10-én Pesten kivégezték. *Pusztaszeri im. 697. pont.*

(17) *Kossuth Lajos* összegyűjtött munkái XIII. köt. 480. oldal 435. sz. irat *Kossuth Görgey*hez, 1848. dec. 11.; id.: *Pusztaszeri im. 61. oldal.*

(18) *Nagy-Dr.Pisztrai-Tóth-Dr.Zimonyi*: im. 173. oldal (4) bek.

(19) *Vö.: Nagy-Dr.Pisztrai-Tóth-Dr.Zimonyi* im. 174.- 175. oldal.

(20) *Vö.: Nagy-Dr.Pisztrai-Tóth-Dr.Zimonyi* im. 175.- 177. oldal.

(21) *Vö.: Nagy-Dr.Pisztrai-Tóth-Dr.Zimonyi* im. 184.- 187. oldal.

(22) *Vö.: Nagy-Dr.Pisztrai-Tóth-Dr.Zimonyi* im. 182.- 183. oldal.

(23) *Pusztaszeri im. 684. oldalon.* A 685. oldalon ugyanilyen leltárszerű felsorolás az aradi vár kapitulációjáról.

(24) *V. V. Boriszov*: "A Pentagon és a tudomány"; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1977. - 18.-19. oldal.

(25) *Dupree, A. H.*: Science in the Federal Government; New York, 1957. 121. old.; idézet *V. V. Boriszov*: "A Pentagon és a tudomány"; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest 1977. - 21. oldalról.

(26) *P.M.S.Blackett*: (London, 1948) "Az atomenergia politikai és katonai következményei"; Szikra Könyvkiadó, Budapest 1951. - 13. oldal (1) bek.

(27) *Jánossy Alajos* fizikus előszava nyomán: *P.M.S Blackett*: (London, 1948) "Az atomenergia politikai és katonai következményei"; Szikra Könyvkiadó, Budapest 1951. - 5-10.oldal.

(28) *dr.Gruber Nándor*: Biztonságpolitika gazdasági alapjai (Ideiglenes tansegédlet) BKE Védelemgazdasági Tanszék - kézirat gyanánt) 4.-5. téma 2. oldal.

(29) idézi *P.M.S Blackett*: im. 39. oldal (1) bek.

"A közgazdászok közül különösen *Káldor* (*Review of Economic Studies* 1945-46. 39.oldal) kutatta és elemezte a német városok meglepő regeneráló képességének okait..." im.: 39. oldal (2) bek.

(30) *dr.Gruber Nándor*: Biztonságpolitika gazdasági alapjai (Ideiglenes tansegédlet) BKE Védelemgazdasági Tanszék - kézirat gyanánt) 4.-5. téma 1. sz. ábra

(31) *P.M.S. Blackett*: im. 228. oldal I. függelék.

(32) *P.M.S. Blackett*: im. 229. oldal II. függelék.

(33) Vö.: *Nagy-Dr.Pisztrai-Tóth-Dr.Zimonyi* im. 360.- 550. oldal.